

„Děravka“ – nezvěstná jeskyně na Rudicko-Habrůvecké plošině. Tajemství nového speleologického pracoviště ve střední části Moravského krasu před otevřením

Marek Poustevník - Šenkyřík

ZO 6-31 Speleologický průzkum poustevník Marek

Tento článek věnuji otci Arnoštu Hlouškovi (*1929) z Habrůvky k jeho diamantovému jubileu 60 let aktivních speleologických průzkumů

Pověst o Děravce (1914)

Podle staré pověsti, kterou kdysi vyprávěli v Habrůvce horníci z knížecích Liechtenšteinských dolů, má „Děravka“ být velká neznámá jeskyně na Rudicko-Habrůvecké plošině. Nikdo však neví, kde Děravka je. Tuto pověst mi na jaře 2005 vyprávěl 76 letý speleolog z Habrůvky pan Arnošt Hloušek, ale znal jsem ji i ze svého dřívějšího studia Burkhardtova literárního odkazu. Zanořil jsem se proto do starých archiválií a zjistil jsem, že tato pověst má reálné jádro, jehož kořeny sahají až na počátek 20. století. Tehdy v roce 1914 měl vynikající výzkumce V. Kubásek objevit na Rudicko-Habrůvecké plošině, v lesní trati „Na Děravce“, neznámou propast, v níž údajně „slyšel hukot tekoucích vod“. Kubásek však objev utajil a krátce nato v roce 1915 padl ve světové válce. Objevená jeskyně zůstala nezvěstná.

Bočkova zpráva o Kubáskovu objevu Děravky (1922)

V roce 1922, a opakovaně pak v 1928, se však o Kubáskovu objevu neznámé jeskyně „na Děravce“ přesto zmiňuje Antonín Boček ve svých „Průvodcích do Moravského krasu“. Celý Bočkův inkriminovaný text o Děravce se nachází v jeho knížce „Moravský kras. Průvodce celým jeho územím a jeho krápníkovými jeskyněmi“ vydané v roce 1922 v Praze, kde

se píše: „...vody pokračují (z odtokového sifonu Rudického propadání) v podzemní pouti směrem jihozápadním a jejich pravděpodobný běh na povrchu náhorní roviny Rudicko-Habrůvecké označen přímočarým směrem skupin závrťových, z nichž ony u „Děravky“ jsou snad nejdůležitější, neb se v těchto místech podařilo roku 1914 p. ofc. V. Kubáskovi sestoupiti uvolněným otvorem do studňovité chodby, z níž zřetelně slyšel hukot tekoucích vod. Přesně ono místo neoznačil, chtěl si po zkušenostech při pracích v Moravském krasu nabytých, ponechati prioritu objevu pro sebe, leč zanedlouho padl v Haliči, vzav si s sebou tajemství do hrobu.“ (konec citace: Boček, 1922, s. 115, přebírají též: Prix – Burkhardt 1949). V novém doplněném vydání svého „Průvodce“ se roku 1928 Antonín Boček k objevu nezvěstné propasti na Děravce vrací, znovu opakuje všechna fakta, a navíc hodnověrnost svého tvrzení podpírá tím, že samotného objevitele Kubásku oslovuje důvěrně jako svého „kolegu“ (Boček 1928).

Hledání Děravky R. Burkhardtem (1949)

V roce 1948/1949 započali badatelé Rudolf Prix a Rudolf Burkhardt „systematický zákres všech závrťů náhorní roviny Rudicko-Habrůvecké“ (P. R. 1949). Přitom narazili na Bočkovu zmínku o nezvěstné propasti, nalézající se

v lesní trati „na Děravce“ u Rudice (Burkhardt – Zedníček 1951-1955). Dr. Rudolf Prix kdysi s V. Kubáskem „často chodil“, ale Kubásek se mu o svém objevu na Děravce přesto nikdy nezmněl, ačkoli právě Prixovi ukázal jiný svůj tajný objev: jeskyni Silvestrovku ve Křtinském údolí, kterou Kubásek taktéž „*dlouho tajil a vchod ukrýval*“ (Prix, Burkhardt 1949, Burkhardt, Zedníček 1951-1955). Z toho Rudolf Burkhardt usoudil, že onou neznámou Kubáskovou propastí je snad míněna jeskyně Silvestrovka (obj. 31. 12. 1910) ve Křtinském údolí, a že lokalizace neznámé propasti na lesní trať „Děravku“ „*povstala snad omylem*“ (Burkhardt, Zedníček 1951-1955). Do Silvestrovky se opravdu vstupuje propastí, která ústí u stropu obrovského domu. Jeskyně je však hydrologicky opuštěná, a proto z ní „*zřetelný hukot tekoucích vod*“ nemohl být nikým slyšen. Chybějící zvukový efekt se proto R. Burkhardt snažil vysvětlit „*hlasitým chrčením (skapových) vod z vysokých komínů padajících na hladinu někdy až 0,5 m hlubokého jezírka, které se v jeskyni objevuje po větších deštích*“ (Prix – Burkhardt 1949). Jeho argumentace se ovšem nejvíce dostatečně přesvědčující. Pro případ, že by Bočkova lokalizace propasti na „Děravku“ byla přece jen správná však naznačil, že i zde zná jeden nálevkovitý závrť o průměru 4 m, o němž se mezi rudickými občany povídalo, že kdysi býval hlubokou otevřenou propastí (Prix, Burkhardt 1949).

Speleohistorický rozbor pověsti o Děravce

Při analýze výše uvedeného Bočkova textu (Boček 1922) dospívám (r. 2005) k názoru, že jeho zpráva o neznámé propastovitě jeskyni na Rudicko-Habrůvecké plošině, včetně její lokalizace na lesní trať „Děravku“ je autentická, a pozdější Burkhardtův pokus o její ztotožnění s jeskyní Silvestrovkou pravděpodobně

neobstojí. Boček jistě psal o událostech jemu dobře známých, nepochybně mu důvěrně sdělených samotným „*kolegou*“ Kubáskem. Boček sice nebyl fyzickým účastníkem objevu, ale jistě o něm byl jako „*nekorunovaný král moravské speleologie*“ dobře informovaný. V. Kubásek svůj objev učinil na „*zájmovém území*“ německých jeskyňářů kdysi mocné Jeskynní sekce V.D.T. (Verein Deutscher Turisten – sektion für Höhlenforschung), kteří měli za častu habsburského mocnářství a 1. československé republiky ve střední části Moravského krasu silně dominantní postavení. Rudolf Burkhardt doslova uvádí, že „*německá výzkumná skupina měla monopolní výzkumné právo na celém území někdejšího liechtenštejnského panství*“ (Burkhardt 1949) a bylo o nich známo, že ho dokáží zneužít vůči „*cizím*“ (českým!) jeskyňářům (viz Prixovo vyhnání v r. 1911 – z pouhé konkurenční řevnivosti – z jím objevené jeskyně Rudolfsky ve Křtinském údolí, s následným zavalením vchodu!). Toto je s velkou pravděpodobností důvod, proč V. Kubásek „*po zkušenostech při pracích v Moravském krasu nabytých*“ tajil svůj objev propasti na Děravce, jakož zatajil i jiný svůj objev: jeskyni Silvestrovku ve Křtinském údolí! Navíc A. Boček vnáší zprávu o neznámé propasti na Děravce do literatury již roku 1922, tedy pouhých 6 let po jejím objevení. Taktéž osobnost Antonína Bočka, pozdějšího zakladatele a 1. předsedy brněnského Speleoklubu, po Absolonovi muze č. 1 na kolbišti moravské speleologie – je zcela důvěryhodná, a jím poskytnuté sdělení jistě můžeme považovat za zcela seriózní informaci. Píše v oznamovacím tónu, jako zkušený speleolog, který dobře ví, co píše – a jeho slova nepřipouštějí dvojí výklad. A kdo byl samotný V. Kubásek? Zřejmě i on budí důvěru, neboť sám R. Burkhardt ho charakterizoval jako „*vynikajícího výzkumce*“ (Burkhardt 1949).

To ovšem znamená, že **TAJEMSTVÍ KUBÁSKOVY DĚRAVKY JE NEODHALENÉ DOSUD!** Jak speleologicky tajemně jen zní to slovo „DĚRAVKA“! Co se jen za tím historicky starým jménem asi skrývá? Tato pověst jistě proto musela kdysi, když ještě nebyla známa podstatná část jeskynního systému mezi Rudickým propadáním a Býčí skálou, po zásluze vzbuzovat pozornost a jítřit fantazii speleologů, kontemplujících nad speleologickou problematikou Rudicko-Habrůvecké plošiny. Dnes, po úspěšném odhalení tajemství Jedovnického podzemního potoka od ponoru až k vývěru, však již pověst o Děravce dávno ztratila na svém kouzlu, a nebýt několika letných zmínek na zažloutlých stránkách v Československém krasu, byla by již zcela zapomenuta.

Znovuobjevení lesní tratě „Děravka“ na Rudicko-Habrůvecké plošině (2005)

Ze stručných literárních narážek je zřejmé, že generaci starých badatelů: Boček, Prix a Burkhardt byla lokalizace lesní tratě „Děravka“ na *náhorní rovině Rudicko-Habrůvecké* ještě známá. Ale ani oni přímo neuvádějí, kde přesně lesní trať „Děravka“ vlastně je. Toto povědomí se postupem času vytratilo, takže když jsem se v r. 2005 vydal Děravku hledat, nežil již (pravděpodobně) nikdo, kdo by lesní trať Děravku znal. Dokonce ani jeden z posledních žijících pamětníků Prixových a Burkhardtových dní, znalec místních lešů, 76 letý velmi zkušený speleolog z Habrůvky pan Arnošt Hloušek (*1929), netušil, kde se lesní trať „Děravka“ nacházela. „*Ve Wiehlově údolí? Možná, že ještě dál k Rudici...*“. Dokonce ani profesní lesníci na Školním lesním podniku Křtiny neví, kde by lesní trať „Děravka“ na území někdejšího liechtenstejnského panství, na Rudicko-Habrůvecké plošině, měla být (Malý

Obr. 1: Jméno historické lesní tratě Děravka (Djrafska) objevené v mapě Liechtensteinského panství z roku 1826 (repro: Moravský zemský archiv, D9, k. 153, sg. 624.)

Radek, ústní sdělení, 6. 9. 2005). Vypátrání přesné polohy lesní tratě „na Děravce“ bylo pro mne proto prvotním úkolem při stopování pověsti o neznámé Kubáskově jeskyni.

Když mi v dubnu 2005 otec Arnošt Hloušek vyprávěl pověst o Děravce (kterou slyšel od horníků v habrůvecké hospodě), dostal jsem vnuknutí, že musím jít hledat až vysoko do samotného nitra Rudicko-Habrůvecké plošiny. V mapě jsem si všiml, že se tam v jejím středu nachází velmi výrazný a dlouhý, hydrologicky opuštěný lesní žlíbek (Košův žlíbek). Napadlo mne, že by se tam měl nacházet neznámý paleoponor, a vydal jsem se ho hledat. Nikdy předtím jsem v tomto velmi odlehlém a speleologicky opomíjeném zákoutí Moravského krasu nebyl. A právě do těchto míst mne dne 3. května 2005 dovedla má intuice. V okolí žlíbku jsem si ihned všiml celé řady závrťů, z nichž některé mají dokonce čerstvě prořícená dna do podzemí. „*Není-li tento závrťový cedník „Děravkou“, co je potom Děravka?!*“, lamentuji. O několik dnů později – 7. června 2005 – definitivně odhaluji tajemství lokalizace lesní tratě „Děravka“. V Moravském zemském archivu mi knihovnice Barbora Roučková podává starou mapu liechtensteinského panství v okolí Hab-

růvky, pocházející již z roku 1826. Můj pohled na ní ihned upoutává nápis „Djrafska“ (MZA, D9, k. 153, sg. 624). Je to Děravka!!! Tímto způsobem jsem objevil lesní trať „Děravku“ na povrchu Rudicko – Habrůvecké plošiny a její speleologickou problematiku, pro současnou generaci.

Objev Ventaroly na Děravce (3. května 2005)

Dne 3. 5. 2005 jsem při speleologické rekognoskaci Habrůvecké plošiny přišel v místě vějířovitého soutoku opuštěných žlíbků v lesní trati Chvalkov, v Košově žlíbku, v pramenné oblasti Wiehlova údolí, 600 m západně od Klostermanovy studánky, k velmi významné kumulaci

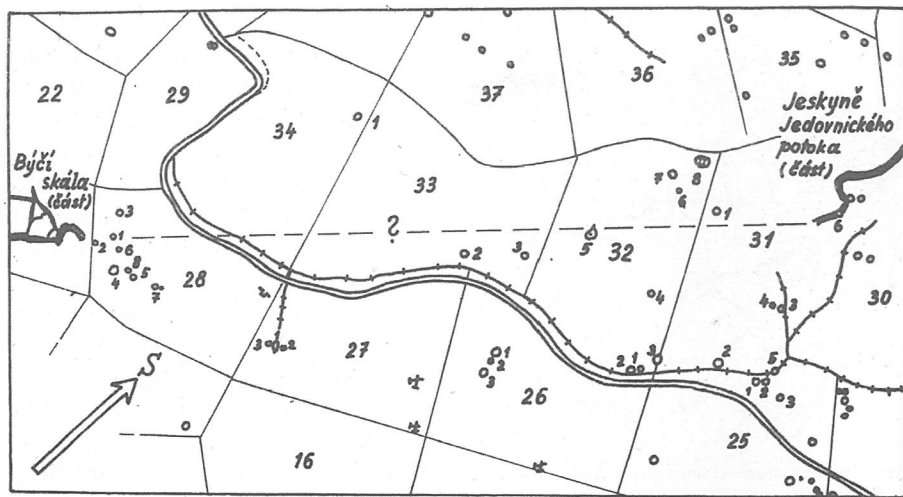
Obr. 2: Objev Ventaroly na Děravce dne 3. května 2005. Původní stav před zahájením speleologického průzkumu. Foto: M. P. Šenkyřík.

závrtů. V této anonymní závrtové skupině ihned upoutala moji pozornost malá propadlinka v řečišti zaniklého paleotoku o průměru pouze 1,8×1,3 m a hloubce 0,75 m, nalézající se u úpatí 1 m vysoké, morfologicky však velmi přitažlivé, erozně omlété, skalky. Proto jsem provedl prohlídku jejího dna a z něj jsem z průduchu v hlíně zřetelně ucítil jemně vanout chladný dech podzemí, až se květinka u průvanového místa chvěla. Ačkoli se toto průvanové místo nachází ve výšce 487 m n. m. (na základě odečtu ze ZM ČR), tzn. velmi vysoko na povrchu náhorní plošiny, tak z něj průvan vanul na počátku května (2005) směrem ven. Objevenou lokalitu jsem proto oficiálně pojmenoval „Ventarola na Děravce“ a v rámci jednotné registrace všech závrtů Habrůvecké plošiny jsem ji přiřadil evidenční číslo HP-28, které jsem vyrazil na měřičský bod a přinýtoval ho ke skále. Tajemné vyzářování tohoto místa způsobilo, že jsem se rozhodl, že této lokalitě budu věnovat veškerou svoji speleologickou péči.

Konzultací tohoto zajímavého objevu jsem zjistil, že propadlinky u skalky si již dříve všimli okolo r. 1995 lesní dělníci, kteří na dohled odtud stavěli myslivecký seník, jedním z nich byl habrůvecký speleolog, pan Arnošt Hloušek (Hloušek, ústní sdělení 2005). Rudickým jeskyňářům nebyla tato lokalita známá (Šebela Roman, ústní sdělení 6/2005). Na základě upozornění pana Zdenka Fárlíka (ZO 6-05) jsem však byl následně uveden na stopu důležitého, ale speleologicky zapadlého článku Rudolfa Burkhardta: „*Rudická plošina – nové východiště objevů jeskyní Jedovnického potoka*“, který vyšel před 46 lety v dnes téměř nesehnatelném čísle 1/1959 *Vlastivědných zpráv z Adamova a okolí*. R. Burkhardt v článku zveřejnil svůj soupis závrtů nalézajících se v prostoru

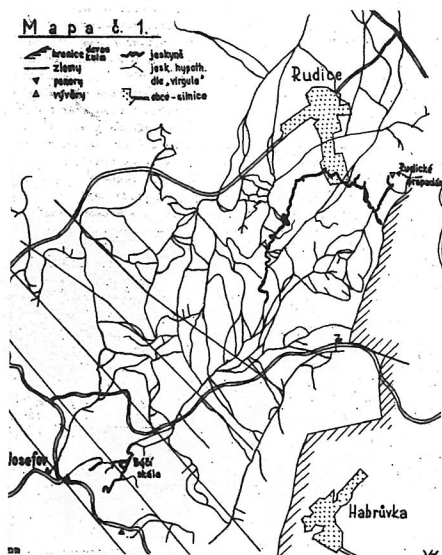
mezi tehdejšími konci Býčí skály a Rudického propadání, včetně schematické mapky. Jeden z posledních existujících exemplářů tohoto čísla (1/1959) *Vlastivědných zpráv z Adamova a okolí*, (které nemají ani v MZA) se mi nakonec podařil sehnat k prostudování až od samotného archiváře Historicko – vlastivědného spolku v Adamově, p. Richarda Beránka, který mi zapůjčil svůj vlastní osobní výtisk. Z článku, i z přiložené mapky je evidentní, že R. Burkhardt „propadlinku“ Ventaroly na Děravce znal již v r. 1959. Uvádí ji pod svým vlastním evidenčním kódem Ha 31/5 v soupisu závrťů lesní trati Chvalkov, kde se zmiňuje o „*propadání v korytě periodického potůčku*, (který se propadá) *někdy až u 1 m vysoké skalky při jižním svahu*, (kde byla) *kopána sonda*. (Burkhardt 1959). Tímto způsobem se dozvídáme důležitou informaci, že „propadlinka“ je ve skutečnosti pozůstatkem starého (speleologického?) výkopu.

O jeho autorství, jakož ani o dalších okolnostech výkopu, však Rudolf Burkhardt bohužel nezanechává žádnou bližší informaci. Vzhledem k preciznosti všech jeho literárních záznamů, proto můžeme oprávněně předpokládat, že mu tyto okolnosti nebyly známy. Ventaroly si však R. Burkhardt na dně výkopu nevyšiml, protože jinak by nepochybně tuto dokonale strategicky umístěnou lokalitu preferoval ke speleologickému průniku na místo stranou ležícího a problematického Závrťu u Klostermanovy studánky. Vůbec bych se proto nedivil, kdyby tento anonymní speleologický výkop pocházel z doby již (dávno) před rokem 1945, tedy z časů, kdy Rudickou plošinou procházeli jeskyňáři německé Jeskynní sekce „Verein“ (V.D.T.), kteří zde prováděli, pod vedením ing. Feitla, rozsáhlý virgulový průzkum. Jako kuriózní památka na tento průzkum se zachovala podivuhodná virgulová mapa předpokládající neskuteč-

Obr. 3: Velmi cenná Burkhardtova mapa závrťů v oblasti „Děravky“ na pomezí Rudické a Habrůvecké plošiny z r. 1959. Převzato z *Vlastivědných zpráv z Adamova a okolí*, roč. III, č. 1/1959.

né jeskynní bludiště pod Rudicko-Habrůveckou plošinou a Harbechami (Feitl 1937, Burkhardt 1960, Prix – Burkhardt 1949). Poválečným odsunem německého obyvatelstva však již brzy zaniklo povědomí o speleologické činnosti speleologů německé národnosti, kteří kdysi měli v prostoru Rudicko-Habrůvecké plošiny a Křtinského údolí silné dominantní postavení. Do tohoto pohnutého období tedy můžeme jistě předběžně datovat vznik anonymního výkopu v místě Ventaroly HP-28 na Děravce. U „kopané sondy“ však každopádně chybí (zjevná) deponie, a proto výkop musel být jen zcela nepatrných rozměrů. A nebo je snad zamaskovaný? A nyní zpět k pověsti o Děravce: není toto nakonec onen hledaný nezcementovaný Kubáskův výkop Děravky z roku 1914?!

Obr. 4: Feitlova virgulová mapa neskutečného jeskynního bludiště pod Rudicko-Habrůveckou plošinou, objevená v roce 1945 v archivu německých jeskyňářů brněnského klubu „Verein für Höhlenforschung“, v Ochozské jeskyni. Překresba R. Burkhardta (1960).

Karsologická poloha objevené ventaroly vůči systému Býčí skály

Ventarola na Děravce (HP-28) velmi pravděpodobně detekuje paleoponor dnes již neexistujícího paleotoku, který na povrchu *bádenského ostrova*, dnešní Rudicko-Habrůvecké plošiny, vytvořil ve výškách kolem 500–415 m. n. m. až překvapivě rozsáhlou síť žlíbků, povrchově odvodňující k Padochovu na západě. Podle současných geodetických údajů se Býčí skála nejvíce přibližuje k tomuto místu v oblasti Srbského sifonu, kde mají *Ventarolu na Děravce* ve vzdálenosti 380 m sz. odtud a ovšem o cca 150 m níž. Směrem k Srbskému sifonu ale asi paleoponor neodvodňoval, neboť mu k tomu zřejmě bude chybět tektonická dispozice. Mnohem pravděpodobnější se mi jeví odtoková cesta z paleoponoru *Ventaroly na Děravce* jz. směrem, v souladu s tektonickým zlomem Košova žlíbku, který s velkou pravděpodobností generálně sleduje k jihozápadu, tzn. vstříc Býčí skále někam mezi Škaredý sifon a Gotickou chodbu. Tudy je to k Býčí skále vzdušnou čarou už 800 m daleko.

Alternativní teorie „paralelní jeskyně“ do Křtinského údolí a problém Tří kotlů

Prozatím nelze rozhodnout, zda *Ventarola na Děravce* nemůže dokonce být paleoponorem s vlastním nezávislým odvodňovacím mechanismem pod Habrůveckou plošinou, který se s jeskynní soustavou Býčí skály v podzemí nikdy nesetkal, a prochází tudíž samostatně souběžně s ní do Křtinského údolí, po její jv. straně. Podotkneme jen na tomto místě, že teorii o existenci neznámé jeskyně paralelní s Býčí skálou naznačil již r. 1928 A. Boček v souvislosti s problematikou tajemných Tří Kotlů ve Křtinském údolí (Boček 1928). V roce 2005 jsem dospěl ke shodnému pocitu nezávisle svým studiem morfologickým. Tím by se pravděpodobně začala řešit otázka geneze velmi

významného sv. tektonického zlomu, který ve vývěrovém dílu Křtinského údolí vymodeloval podivuhodný skalní monument meandru Zubu času. Tento tektonický zlom JZ–SV od Zubu času kolmo protíná velmi důležitou závrtovou linii Tří kotlů, a vyznívá k SV do neznáma, pod vysoký masiv Habrůvecké plošiny. Tímto směrem se ve vzdálenosti 2 km od Křtinského údolí nachází *Ventalora na Děravce*, jejíž hloubkový potenciál na dno Křtinského údolí obnáší -157 m (odečet ze ZM ČR). Speleologické důležitosti celého přírodního amfiteátru u Tří kotlů si byl v tomto opravdu podivuhodném dílu Křtinském údolí plně vědom i sám R. Burkhardt, který právem vyzdvihl jeho hodnoty, když napsal, že představuje: „*vděčné pole morfologického, geologického, a hydrografického – speleologického průzkumu*“ (Burkhardt – Zedníček 1951–1955, s. 61). ZO ČSS 6-31 S.P.P.M. bude k řešení této problematiky z Habrůvecké plošiny přirozeně inklinovat a bude ji aktivně

řešit podzemními speleologickými průzkumy ze svých pracovišť: z Děravky i od Habrůvky.

Závěr

Odpověď na všechny tyto zajisté mimořádně zajímavé otázky nastíní řádný speleologický průzkum „*Ventaroly na Děravce*“. Z těchto důvodů jsem „*Děravku*“ vytypoval jako detašované speleologické pracoviště ZO ČSS 6-31 S.P.P.M., s plánovaným termínem zahájení otvírky jaro 2006. Proto dne 6.9.2005 proběhlo u Ventaroly na Děravce terénní Správní řízení ve věci povolení speleologického průzkumu za účasti: RNDr. A. Tůma (Správa CHKO Moravský kras), ing. R. Malý (Školní lesní podnik Masarykův les Křtiny), K. Kalandra (Obecní úřad Habrůvka), M. P. Šenkyřík (ZO ČSS 6-31 SPPM) a jako vzácný host se jednání zúčastnil zasloužilý habrůvecký speleolog pan A. Hloušek. Všechny zúčastněné strany byly Speleologickým projektem výzkumu Habrůvecké plošiny (Šenkyřík

Obr. 5: *Ventarola HP-28 na Děravce – celková situace ve vztahu k občasnému ponoru HP-33 a závrtnu HP-27 Na Chvalkově. Foto: M. P. Šenkyřík, VIII 2005.*

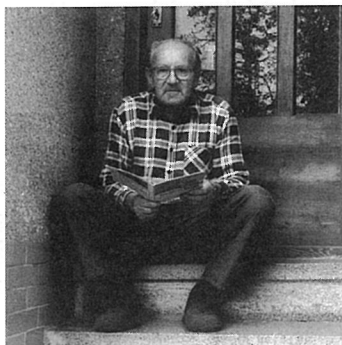
2005) kladně osloveny a Správa CHKO Moravský kras proto bezproblémově vydala ZO 6-31 povolení ke speleologické činnosti.

Romantický epilog

Dne 25. listopadu 2005 putuji s otcem Arnoštem napříč zasněženou Habrůveckou plošinou na „Děravku“. Tam, uprostřed hlubokých lesů, pod jednou skalkou, je kamen, pod nímž je skryt průduch ventaroly. Kámen odvalujeme a nad

výronem teplého vzduchu si ohříváme zmrzlé ruce. Něco tam je... Ta skalka s propadlinkou je prostě takové místo s pohádkovou atmosférou, kde by senzitivní člověk očekával zakopán i hrníček s dukáty.

Taktéž záhadnému objeviteli tajemné Děravky Viktoru Kubáskovi jsem na stopě. Jeho jméno objevuji dne 28. listopadu 2005 na pomníku obětem světové války 1914–1918 v Bílovicích nad Svitavou... Nikoli náhodně.

Obr. 6: Arnošt Hloušek (*1929) z Habrůvky, pamětník zdejší krajiny, který si v roce 2005 vzpomněl na pověst o neznámé jeskyni Děravce „o níž nikdo neví kde je“. Foto: M. P. Šenkyřík, 2006.

Literatura

- Boček, A. (1922): Moravský kras. Průvodce celým jeho územím a jeho krápníkovými jeskyněmi. Praha.
- Boček, A. (1928): Průvodce Moravským krasem, 1-324. Praha 1928.
- Burkhardt, R. (1949): Výročí dr. Rudolfa Prixe. – Československý kras, 2, 301-302.
- Burkhardt, R. (1959): Rudická plošina – nové východiště objevů jeskyní Jedovnického potoka. Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí, III, 1/1959, 6-9.
- Burkhardt, R. (1960): Feitlova teorie a dnešní obraz neznámého krasového podzemí. – Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí, IV, 2, 6-11. Adamov.
- Burkhardt, R., Zedníček, O. (1951-1955): Údolí Křtinského potoka v Moravském krasu a jeho jeskyně. – Českoslo-

venský kras, IV-VII, zvláštní příloha, 1-115. Brno.

- Feitl, K. (1937): Die Wünschelrute im Dienste der Höhlenforschung. Mitteilungen des Polgt. Vereines der Tschechoslowak. Republik in Mähr.- Ostrau., 17, sešit 1-2, leden až únor 1937.

- P. R. (1949): Z činnosti Speleologického klubu Brno. Československý kras, 2, 9, říjen 1949, 302-303.

- Prix, R., Burkhardt, R. (1949): Závrtý a problém Jedovnického potoka. Československý kras, II, 1949, 284-286.

- Šenkyřík, M. P. (2005): Habrůvecká plošina. Moravský kras – střed. Projekt speleologického průzkumu, dokumentace a ochrany krasové krajiny. – Acta Speleohistorica 5/2005, 1-60, ZO ČSS 6-31 S. P. P. M. Habrůvka.